

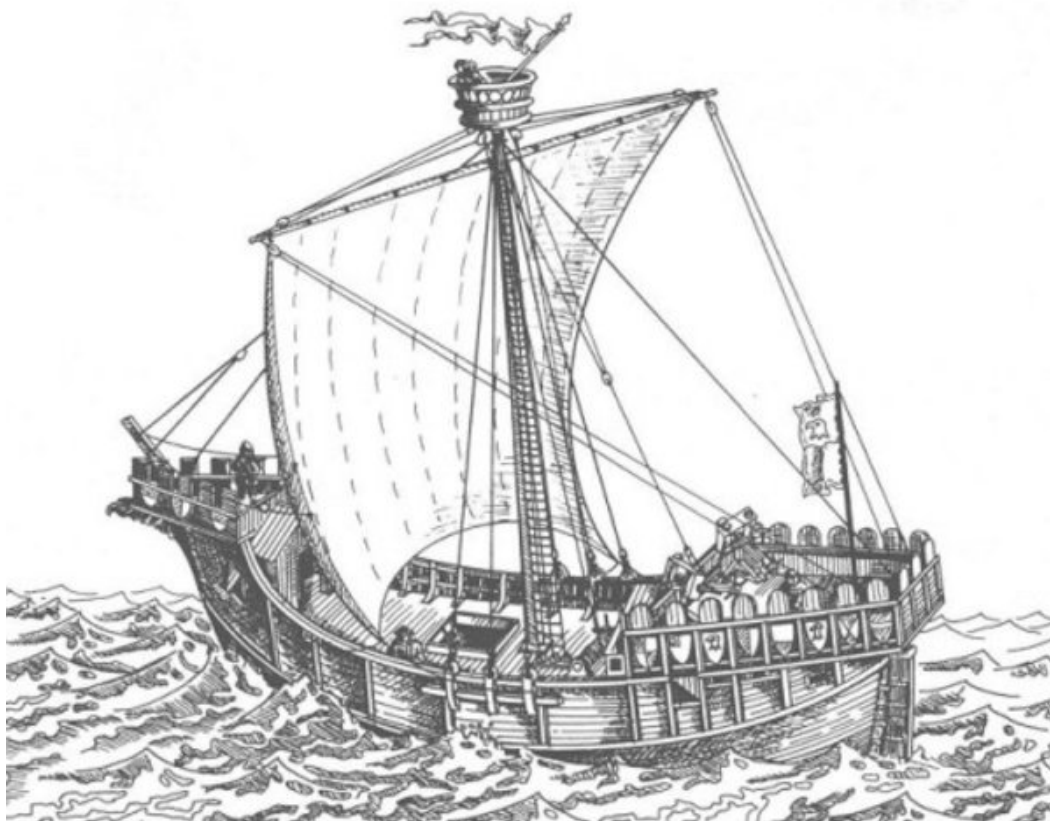
Afsnit 1: Tiden før 1510: Vikinger og askefisere

Vikingskibe fandtes i mange modeller og størrelser. Fælles for dem var, at de var sødygtige og velsejlende, og samtidig kunne de på grund af deres ringe dybgang gå langt op ad floder og åer. De kunne gå for sejl og årer.

Konstruktionsmæssigt udgjorde de datidens højteknologi.

Efter vikingskibene kom de såkaldte Kogger, som var temmelig klodsede, men de kunne til gengæld rumme en relativ stor last.

Herfra udviklede man de såkaldte kraveller, et egentligt krigsskib, der dog på den tid blev kaldt fredsskibe - med "bøsser", det vil sige med håndskydevåben og kanoner.

Flådens fødsel dateres officielt til den 10. august 1510. Men inden da havde vi jo haft en flåde i Danmark i omkring 700 år. Dog kan man ikke direkte sige, at der til kongemagten eller statsmagten i vikingetiden hørte en organiseret flåde.

Kongen kunne under visse omstændigheder samle store flådestyrker.

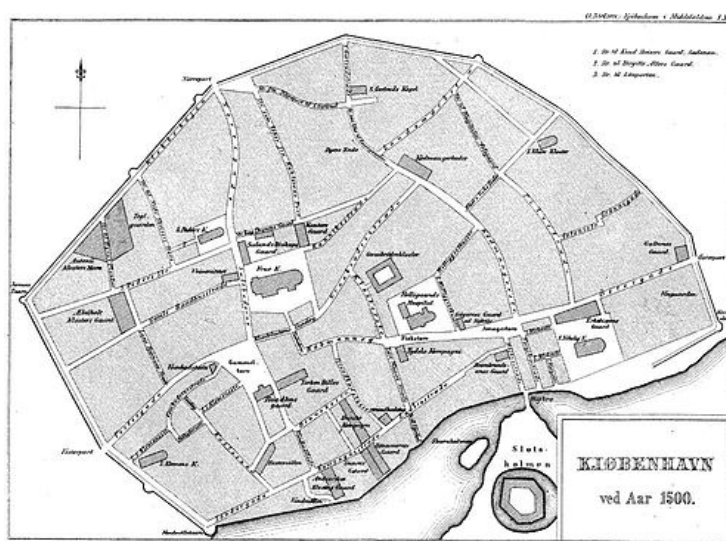
Et gennemgående træk i Danmarkshistorien er, at landets indbyggerne i mange år med stor dygtighed har evnet at færdes på havene. Hvormed der er opstået en omfattende søhandel, som har medført et naturligt behov for, at kunne beskytte denne handlen mod trusler. Fra såvel sørøvere som konkurrenter. Helt frem til 1800-tallet medbragte krigsskibene handelsvarer, og handelsskibene var bevæbnede. Så det har været svært at skelne nøje mellem krigs- og handelsskibe samt mellem privat foretagsomhed og statsmagten.

Først drejer det sig om vikingernes flådestyrker, som jo undertiden stod under kongens kommando. Det var ikke hans skibe. De tilhørte ofte rige storbønder og købmænd, og det krævede en vis form for enighed i riget at drage i "leding". Vikingerne brugte deres forskellige skibstyper meget dygtigt. Nogle var slanke, hurtige og velegnet til kamp. Andre var brede og mere klodsede, men kunne medbringe større laster, som for eksempel heste. Normalt brugte man skibene til at transportere krigere, som i øvrigt var de samme som skibenes besætninger, og kampene foregik normalt på land. Ved sjældne lejligheder kæmpede skibene til søs, hvor man gik op på siden af fjenden og brugte, buer og pile, sværd, økser og ild. Man kender i dag ret meget til selve skibsbygningskunsten fra den tid, men ellers er den historiske viden om de sømilitære forhold frem til flådens fødsel i 1510 ret sporadisk og ufuldstændig.

I den sidste del af vikingetiden etablerede man en slags værnepligt i forbindelse med leding, hvor landet var delt ind i små områder, ("skipæn"), som hver skulle stille med et skib samt besætning og proviant til 16 uger. Drog man i leding, det vil sige på krigstogt, var der undertiden nogle, der valgte at blive hjemme og lene sig ved den hjemlige ild, og de var ikke særlig velsete. Dem kaldte vikingerne for "askefisere".

I overgangsperioden fra vikingetiden til middelalderen blev København gjort til landets hovedstad. Man valgte at gøre byen til landets hovedstad fordi den lå placeret midt i det danske rige. I det Skåne, Halland og Blekinge på den tid jo tilhørte Danmark.

I København blev der etableret en slags flådestation, som man i dag stadig kan finde spor af, under det nuværende Rigsarkiv og Slotsholmsgade, i området mellem det nuværende Finansministerium og Krigsmuseet.

Desværre findes der ikke kort fra den tid men på dette kort fra 1560, kan man få en iden om hvor skibene har ligget

Ledingssystemet blev ændret under Valdemar den Store og biskop Absalon, som havde brug for en flåde hvert forår, når venderne skulle bekæmpes. Det blev så lavet om til en skat, som skulle betales af dem, der ikke stillede med skibe og mandskab.

Valdemar den store
1131-1182

Biskop Absalon
1128-1201

Senere kunne Valdemar Sejr samle en stor flåde, som i 1219 medbragte så store styrker, at den nordlige del af Estland kunne erobres.

Dannebrog falder ned fra himlen
Slaget ved Lyndanisse 15. juni 1219

Valdemar Sejr
1170-1241

Erik Menved
1274-1319

Ledingssystemet døde ud omkring år 1300.

Men da kong Erik Menved i 1304 pludselig skulle bruge en flåde, måtte han etablere en moderniseret version af ledingen:

For hver gruppe af bønder, der havde en indtægt på 10.000 mark, skulle der udrustes en kogge på 50 læster,^[1] med mandskab og proviant til 16 uger.

Det system varede kun ganske få år, og så døde det ud.

Da Valdemar Atterdag omkring 1350 skulle bruge en flåde, pålagde han købstæderne og lensmændene at opstille denne.

Denne Flåde erobrede nogle år senere Gotland, hvorfor den svenske konge Magnus Eriksson måtte anmode Hansaen^[2] om hjælp mod danskerne.

Valdemar Atterdag
1320-1375

Margrethe d. I
1353-1412

I 1384 er det dronning Margrethe den Første som lover at komme Hansaen til hjælp mod sørøvere og Danmark stiller med ni skibe.

Heraf syv der formentlig tilhørte adelsmænd og to der tilhørte dronningen, men det er uklart, da der ikke findes nøje optegnelser herom.

Ligesom det også er uklart, om dronningen og adelsmændene i virkeligheden finansierede sørøverne for at genere Hansaen.

I hvert tilfælde fik Danmark i 1385 atter rådighed over Skånemarkedet og de skånske slotte fra Hansaen.

Skibene blev i øvrigt kaldt ”fredsskibe”, og omkring 1398 introduceres der skibe med ”bøsser” (kanoner og geværer med krudt).

Der var store handelsinteresser på spil i Østersøen, og den danske konge sad på ind- og udsejlingen, idet begge kyster af Øresund var danske. Næsten al handel foregik på køl (det vil sige med skib), da transport over land ikke var noget realistisk alternativ over større afstande. Store Bælt var meget vanskelig at navigere gennem frem til begyndelsen af 1800-tallet, så al handel gik gennem Øresund. Så med en fæstning på hver side af Sundet og krigsskibe i nærheden, kunne man opkræve afgifter for passage.

Dette var baggrunden for bygningen af Kronborg ved Helsingør og fæstningen Kärnan i Helsingborg.

Hermed fik den danske konge fra 1429 en god indtægt til statskassen, De de to fæstninger alene var ikke dog nok til helt at sikre opkrævningen. Kongen kunne derfor støtte sig til sine barske kaperkaptajner som havde til opgave at opbringe de skibe som forsøgte at unddrage sig at betale sundtold.

Hvorledes skibene så ud på den tid, ved vi kun fra en række unøjagtige kalkmalerier.

L.E.K

Noter:

[1] En læst er en meget gammel betegnelse for enten en tørlast mellem 1,3 og 3,1 kubikmeter tørlast eller i mere moderne tid en skibslæst på 150 kubikfod med en normalvægt på 2, 6 tons. Groft regnet havde en kogge på 50 læster en lasteevne på ca. 100 tons.

[2] Ordet Hansa er afledt af et gammelt tysk ord Hanse for en sammenslutning, her en sammenslutning af de vigtigste handelscentre i Nordeuropa.